

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

43657

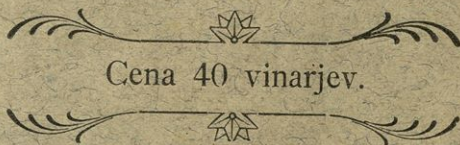
4365
Kopirano 11/9 1909

Zal in Rudabeh

Preložil iz perziščine

Dr. Karol Glaser.

Ponatis iz „Straže“

Cena 40 vinarjev.

Maribor 1909.

V samozaložbi. — Tisk tiskarne sv. Cirila.

43657

030020297

30.7.41 P. L.

Uvod.

Ker zdaj vzbuja občno pozornost perzijske razmere, bo morda zanimal Slovence mali odlomek iz njihove slavne pesmi Šahname.

Nobena epska pesem nobenega indoevropskega naroda ne dela na čitatelja tako enotnega in tako globokega utisa, kakor Šahname = „Knjiga kraljev“ perzijskega pesnika Firduzija, o katerem sem bil 1884. l. v „Kresu“ napisal kratek življenjepis. Firduzi se je 940. l. po Kristu narodil v Šadabu, je dosegel 71. leto ter je v zadnjih 35 letih spisal 60 tisoč distihov obsegajočo epsko pesem, v katero je vpletel vse pravljičice o mitičnih eranskih* kraljih do poznejših zgodovinskih vladarjev. Ta epos se je v Perzih udomačil tako, da je glavna vsebina znana skoraj vsakemu Perzu. Firduzi je bil pesnik izrednih zmožnosti in mož plemenitega mišljenja.

Grof Adolf Schack, ki je v treh knjigah prevel na nemški jezik najodličnejše epizode iz Šahnameja, pravi v obširnem uvodu med drugim:

„Dasi vsaka epizoda vabi v premišljevanje in uživanje, obstaja vendar veličastnost tega, umotvora v tem, da vsaka posamezna lepota povzdiguje celoten utis in da združena z drugimi ugodno upliva; vsaka rapsodija, dasi kolikor toliko okrožena za se, odpira pogled na neizmerno daljavo, da vse vejice ogromne pravljične in zgodovinske tvarine učinkujejo, kakor da bi bile vznikle iz jednake korenike in so pletene v jedno krono.“

* K Erancem se prištevajo Perzi, Afgani, Balači, Kurdi, Oseti in nektera Pamiška plemena.

Jezuit Baumgartner v svoji slavljeni „Zgodovini svetovnega slovstva“, I. zv., str. 530, pravi o eposu, ko je na 70 straneh navel njegovo vsebino, z navdušenjem:

„Če se od tod oziramo na ogromno delo, -nas prešinja začudenje, kako je mogel isti pesnik tako nepregleden svet najrazličnejših pojavov, značajev in dejanj združiti v tako umetno celoto, prešiniti z istim duhom in pri vsej izpremambi duševnega razpoloženja dovršiti v isti meri ritmično in melodično.“

Na strani 532 pravi: „Kakor tukaj v ogromnih bojih Kitaj in Indija, Turan in Armenija, Grško in Arabija skupaj trčijo s starim Iranom, tako se zrcalijo v tej pesnitvi tudi Zoroaster in Manes, brahmanizem in buddhizem, mohamedanizem in krščanstvo, in če Firduzi tudi odklanja krščansko vero, pa občuduje krščanske mučenike.“

Večstoletni boj med eranskimi in turanskimi narodi podaje v raztežni meri tvarino temu umotvoru, ki se prišteva k najodličnejšim pojavom svetovnega slovstva.

Samo metrična oblika ne upliva ugodno. Vsak stih obstaja iz 4 bahijev $\cup\text{---}\cup\text{---}\cup\text{---}\cup\text{---}$ in po dva in dva stiha se rimata; za rimo rabi pesnik včasih v obeh stihih isto besedo. Schack ni posnemal takega metra, nego je porabil $\cup\text{---}\cup\text{---}\cup\text{---}\cup\text{---}$ $\text{---}\cup$, ali $\cup\text{---}\cup\text{---}\cup\text{---}\cup\text{---}$ $\text{---}\cup$ ter je včasih opustil zadnji kratek zlog. Rimo je Schack obdržal, tu pa tam mu rabi v rimi ista beseda ali pa dela neukretne rime, n. pr. Frauengemach — Tag; hindurch — Murg; träg — Gespräch.

V svojem prevodu sem opustil rimo in namesto 4 bahijev sem rabil 6 jambov, ker sodim, da bi dvoje stihov zaporedoma z istim merilom utrudilo čitatelja; rimanih je samo zadnjih deset stihov.

Vsebina je pesniško tako lepa in odlična, da delajo pesemce tudi brez rime ugoden utis.

Kar se tiče prevodov te ogromne epske pesmi na evropske jezike, je čudno to, da imajo celo pre-

vedeno samo Italijani, katero je izvršil Italo Pizzi in izdal v letih 1886—8 v 8 knjigah z naslovom: *Firduzi. Il Libro dei Rei. Vol. 1—8. Torino.* Prevel je Firduzija tudi v stihih, pa ne v rimanih.

V nevezani besedi je svojim rojakom podal to delo Francoz Mohl, ki je izdal tudi izvirnik in izvirniku pridjal prevod.

Angleži so se seznanili s tem delom, pa v skrajšani obliki, samo odlomek o Rustamu in Suh-rabi je podan v rimani in metrični obliki.

Nemcem je podal najpoprej kratek pregled Görres v knjigi: *Das Heldenbuch von Iran, Berlin. 1820.* 2 zv. Rückert je dobro prevajal, pa ni podal vsega.

Poljaki imajo preveden samo odlomek z naslovom „Bišen in Meniše“; poljski sanskrtist Mańkowski sodi, da se prevod ne naslanja na izvirnik.

Zelo zanimiv je spis, ki ga je v „Indogermanische Forschungen“, IV. zv. (1904. l.), objavil Wollmann z naslovom: „Einige Spuren des Einflusses der iranischen Heldensage auf die südslavische“, kjer primerja kraljeviča Marka in Janka Sibirjanina z Rustemom, najodličnejšim junakom Šahnameja. Pisatelj navaja tam tudi slovensko povest o Marku, ki jo je objavil M. Valjavec v „Narodnih pripovedkah“, II. izd., stran 63.

Dvoje dejstev je uplivalo na to, da je ta epska pesem tako sijajno uspela in sicer: 1. vera Zarthustrova in 2. izreden čut perzijskih kraljev raznih dinastij za zgodovino in pesništvo.

Stari Perzijanci in njihovi vshodni sosedi Baktrijanci so častili jednega boga, Ahuramazda, ki je bil poln dobrote, ki večno živi, hudo kaznuje in dobro plačuje; on je oče in stvarnik vseh dobrih stvari. Njegov prestol je v nebesih v večni svetlobi in okoli njega stoji sedem višjih angeljev, ki so zastopniki lepih lastnosti in ki raznašajo njegova povelja. Glavno načelo je boj med dobrimi in zlimi duhovi, kateri končno podležejo. Splošno je prizna-

no, da razven krščanske in židovske vere nobena druga vera nima tako lepe etične podlage kakor zoroastrizem.

Od najstarejše dobe perzijske zgodovine do l. 1000, ko je živel najodličnejši njihov pesnik Firduzi, so se perzijski in pozneje arabski vladarji brigali za minulest svoje dežele in so vabili odlične pesnike na svoj dvor. Sultan Mahmud je povabil več pesnikov na svoj dvor in jim naložil, naj opjevajo celo zgodovino eranskih vladarjev; vse je prekosil Firduzi, ki se je sam od mladih nog jako zanimal za epsko pesništvo.

I.

Zal, Samov sin, obišče Mihraba, kralja v Zabulistanu.

Zal, Samov sin, ukrenil bil je, da potuje,
Da si ogleda širno domovino svojo.
Očeta svojega je dom zapustil slavni,
Odbral število lepo zvestih si vojakov,
Ogledal on je mesta, razne pokrajine,
Htel videti je Maj in Murg in Dember, Kabul,
Predivne kraje in pa indijsko deželo.
Kjerkoli se je mudil, so zabave njemu
Prirejali in pili vino so v veselju.
Delil povsod je dare in skrbi preganjal;
Pravilo pravo to je v kratkem tem življenju.

Tako je prišel v Kabul iz Zabulistana
Junak s sijajnim spremstvom veseleč se žitja.
Takrat je kralj Mihrabi vladal v tej deželi,
Bogat in častiželjen, plemenit, mogočen.
Visoke rasti bil je ko cipresa vitka,
Na licih pa žarela mu je pomlad zorna;
Ponosno je korakal ko fazan oholi.
Srce imel je, kakor blag ima ga človek.
Bil je širokih pleč, bil je močij mladenških
Mihrab, ki je proniknil iz roda Dahaka*.
Izvrševal je v Kabulu vladarska prava;
Ker pa je bil vazal, je moral vsako leto

Zabulskemu gospodu Samu dan nositi,
Ker v vojni nikdar mu ni bil jednakovrsten.

Ko sliši on novico, da Destan prihaja,
Iz Kabula je zrana prišel s svojim spremstvom,
Prinesel je zaklade ter privel še konje;
Poseben dar za goste bil je zlat ovrtnik,
Denarja mnogo in še mošus ter rubine,
Preprežene se zlatom, svilnate obleke,
Kraljevsko krono, ki je nosila smaragde.

Kar vitezov je zmoglo lepo mesto Kabul,
Vse gostu je nasproti šlo, da ga pozdravi.
Ko pa Destan je bil zaslišal take glase,
Da pride ga pozdravljat vitez veleslaven,
Je šel nasproti mu ter ga lepo počastil.
Tako povsod v visokih krogih je navada.
Pripravljen bil je šotor za sprejem dostojni,
Pripravljen je bilo vse za gostovanje,
Pripravljene so bile mize za junake,
Služabniki obilo vina so prinesli
Mihrab zdaj opazuje gosta korenjaka.
Zelo mladič mu je ugajal vitkostasni:
Srce se veseli o tem pogledu divnem.
Pozdravili so se ter sedli tja za mize,
Ki nudile krepčila so v obilni meri.

Ko je Mihrab bil vstal od mize po obedu,
Se: tudi Zal začudi njega lepi rasti,
In še o njem pohvalno reče te besede:
„Le častnih djanj je zmožen tak vladar na zemlji,
Ker v rasti, dostojanstvu ni vrstnika njemu;
Kdo takemu jednak je v hudih borbah vojne?“

Na to omenja Zalu jeden velikašev:
„V izbanah ženskih ima hčerko on uzorno,
Svetlost obraza solnce samo le prekaša.
Iz njenih lic odseva raj ti poln razkošja,
Po nje srebrnem vratu vijeti se kiti,
Vonjavo divno kodri širijo ji krasni.
In usta se ji z cvetjem merijo granatnim,
Prekašajo nje ustne še najlepše črešnje,
Le deklicam v Tirasu* so obrvi take.

* Mesto Tiras v Turkestanu je slovele radi lepih deklet.

Če vidiš njeno lice, misliš, da je luna.
Vonjavi njeni lasi so celo nad ambro.
Očara vsako družbo glasek njen prijetni,
Podoba njena vitka raju je jednaka.“

Mladenič sliši to in srce se mu širi;
Pokoj zapušča ga in ž njim razsodnost trezna.
Roje po glavi mu presladke misli v noči:
Prešinja slika deve dušo mu sanjavo.

Glej, solnce se prikazalo je izza hribov
Ter svet pretvorilo si v sliko iz kristala;
Destan, sin Samov, pa odpira vrata v šotor;
Dostojno se prikaže vsa njegova družba;
In kabulski vladar Mihrab prihaja s spremstvom.
Pe vrsti velikaši stopajo njegovi,
Da bi se veselili s svojim dragim gostom.
Ko slišali so glase: „Bliža se poveljnik“,
Umaknili so se ter pot mu naredili.
Mihraba je pozdravil Zal z veselim srcem:
„Zasedi častni prestol, ki sem ga pripravil;
Karkoli si želiš, to dam ti drage volje,
Naj bođe prestol sam in vse orožje naše.
Mihrab je odgovoril: „Vitez ti prejasni!
Že dolgo jaz gojil sem vroče želje v srci,
Da pogostim na domu moža take vrste,
Da dom mi ti okrašiš, kakor solnce jasno.“

Nato pa reče Zal mu: „Tega jaz ne sprejemem.
Primerno bi ne bilo za me v tvojem domu,
Moj oče Sam bi nikdar ne dopustil tega,
In ne vladar najvišji, šah naš, Minučihher,
Da bi malikovalski me vladar pogostil;
Le stavi drug predlog in radi se udamo.“

Slišavši to Mihrabi lepo ga pohvali;
Zazdelo se mu je, da Zal je druge vere.
Lepo se poslovil ter dalje odkoraka.

Premnogo lepega je Zal o njem govoril,
In spremstvo Zalovo pa so skrbi morale,
Da slavni kralj v tem kraju moli krive boge.
Zal pa se nič ni brigal za govore take,
Mihrabovo zvunanost hvalil je, oliko.

Ko zdaj opaža spremstvo Zalovo vedenje,
So tudi oni slavili Mihraba kralja.
Častili so njegovo viteštvo, dobroto,
Njegovega kraljestva veličino dično,
Da skromno slavaljubje on goji dostojno.

Oh! Srcu Zalovemu mir ni bil prisojen;
Pokoj ga zapusti in ljubav ga prešinja.
Boji se, da poštenja ne bi zdaj izgubil,
Ko snubi on dekletce, ki je druge vere;
Izrek je le resničen, ki ga je proglasil
Arabec duhoviti v mnogih svojih skušnjah:
„Konjič le bodi meni družo moj jedini.
Nebo naj mene čuva, ki zemljo razsvitlja;
Ljubljenke ni mi treba, ona le omehča
Človeka in v sramoto spravlja ga na svetu.“

Ta rek na misel hodi vnuku Nerimana*,
In ga hudo vznemirja: hčerica Mihraba
Po noči in po dnevi dušo mu prešinja.

II.

Rudabeh se posvetuje s svojimi sužnicami.

Palačo svojo rano zapusti Mihrabi
Ter se obrne proti ženskim dvorom.
Dve zvezdi on zagleda v ženskem domovanju:
Bila je jedna Rudabeh z obrazom svetlim,
In druga pa Sindoh, njegova blaga žena.
Obe jednaki vrtu rajskemu v spomladi.
On občuduje v polnem krasu svojo hčerko,
In prosi vsevladarja, naj jo skrbno čuva.
Jednaka v svitu lune, bila je cipresi,
Na glavi se je lepa svetila ji krona.
Ogrnena je bila v svilnato obleko;
Bila je ta posuta z biseri, smaragdi.

Prijazno ga pozdravi žena ter ga vpraša:
„Kako se družo imaš, dragi moj ljubljenec? -
Povej nam kaj o Zalu, ki ima bele lasi.

* Neriman je bil Peršaspov in Samov oče ter je otoril smrt ob obsedanju grada Sipend.

Spominja li se gnezda, ali pa prestola?
Ga diči hrabrost le? Želi si morda slave?
In kako ima lice in moči telesne?"

„Ti draga žena moja s srebrnimi grudi,
Ciprese sestra draga“, ji Mihrab odvrne.
„Nobeden pehlevanec*, družo, ni jednak mu,
Celo slikarji slike mu ne pogodijo,
V spopadu on je kakor oroslan razjarjen,
Srce mu je levinje, moč pa kakor slona.
Če on zasede prestol, razsipava zlato,
Če se prikaže v bitki, pa pobija glave.
Njegove lici kakor tulpe se žarite,
Njegova sreča mladim letom je jednaka.
Če kdaj zasede konja, jaše v kruto bitko,
Jednak je zmaju v jezi, kadar sika ogenj.
Glej, zemlja plava v krvi, kadar meč potegne.
Jedino kar ga kvari, lasi so mu beli.
Njegova ta napaka delo je sovragov.“

Ko pa je te besede Rudabeh slišala,
Jednako je granatom zarudela v lice.
Ljubezen se je gorka vnela ji do Zala,
Ne mara več za jed in ne za mir, ne družbo,
Glej, če srce človeku kakov čut zasede,
Dobi on drugo barvo, in navade druge.
Mož, kateri nas pozna, dobro on omenja.
„Ne jemljite mi v misli moških pred dekleti,
Ker njihovo srce je divom*, bivališče,
Privedejo v zvijače taki jih govori.“

Imela pet je služkinj Rudabeh turanskih;
Tem pametnim dekletom ona to le pravi:
„Odkriti hočem vam jaz srčno tajnost svojo,
Pa čuvajte jo zvesto, nudite tolažbo
Razumna vsa ta leta bila ste dekleta,
Spremljala ve ste skrbno mlado mi usodo;
To tajnost morate ve skriti v svojem srci.
Srce prešinja meni ljubav do junaka,
Izjavljam vam: Srce mi moje ljubi Zala;

* Beseda „pehlevanec“ pomanja vitez, junak.

* „Div“ pomeni Parzom „hudoben duh“.

Prihaja on na misel v sanjah mi nejasnih.
Srce mi napolnjuje, dušo, hrepenenje.
Povsod in vedno spremlja slika me njegova;
Pomagajte mi v sili, dušice predrage.
Da se pomirim, treba najti bode sredstva.“

Začudila se strahu deve so dekleta,
In tekale so v izbi širni trepetaje,
In konečno junaški rekla te besede:
„Vladarjev preponosnih vseh hčera ti krona,
Ki te časte brez mere v vseh deželah širnih,
Od Hindustana tjekaj kjer živi Kitajec,
Ti v ženskih naših dvorih biser si prekrasen.
Ciprese tvoje rasti v vrtu ni nobene,
Plejade nadkriljuješ s svitom svojih ličic,
Od vzhoda do zahoda častno se preslavljaš.
Je, deva, tebi tuja vsaka sramežljivost?
Saj ga pognal je oče sam od svojih prsi,
In v ljubavi goreči hčeš ga ti objeti?
Vzgojila ga je v gnezdu svojem tica redka*;
Nobena mati ni še porodila starca.
In če se narodi tak, sreča ni njegova.
Dovolj je čudno to že, ustne da rudeče
In črni lasi ti po starcu kopernijo.
Z ljubeznijo do tebe je ves svet napolnjen:
Palače velikašev krasi slika tvoja.
Z četrtega nebesa naj bi prišlo solnce.
Da združi se z dekletom tolike krasote.“

Ko Rudabeh začuje častne te besede,
Srce se ji je vnelo, kakor ogenj v vetru.
In proti njim zažene krik z veliko jezo;
Oko se ji zmrači in lice nagrbanči:
S pogledom ona jeznim tako beseduje:
„Nasvetov teh neumnih slišati več nočem.
Celo dežel zapadnih car me nič ne miče,
Vladar kitajski mi je briga le deveta,
Eranski istotako vsi vladarji slavni.
Za dostojanstvo moje sam mi Zal zadošča.
Moči on v ramah ima, kakor levi v prsih.

* Simurg po imenu. Oče ga je ukazal izpostaviti, ker je imel bele lase.

Naj zovejo ga starca ali pa mladiča,
Tolažba je jedina on za mojo dušo;
Ne jemljite mi v misli drugega snubača.
Jaz videla ga nisem, kar o njem sem čula,
To v meni je ljubezen vzbudilo do njega.
Mladost njegova ne in tudi ne lepota,
Krepost njegovo dično, to le obožavam.“

Ko divne te besede slišijo dekleta,
In so izvedele to srčno tajnost njeno,
So rekle z jasnim glasom: „Sužnice smo tvoje;
Samo za tvojo srečo hočemo živeti;
Le daj povelje svoje; saj ga izvršimo.
Udane me smo tebi, ti cipresa vitka!
Le gleda, da ti srčna bol ostane tajna,
Oči naj bodo tvoje vedno sramežljive.
In če se moramo učiti še magije,
Sovragom tvojim da se kar oči iztakne,
Da z čarodejstvom v spanje ves se svet zaziblje,
Prav kakor urne tice pojdemo po sredstva,
Pa ti pričaramo me kraljeviča blizu,
Da bode on podlaga tvojim nežnim nogam.“

{Glej, Rudabehi se na ustne iz rubina
Prikrade zadovoljni smeh in ona reče:
„Če hočete mi iti ve sedaj na roko,
Drevo vsadite, ki bo vedno plodonosno:
Rubini mu na vejah mladih bodo rasli,
Vesele sade bode vživala razsodnost.“

III.

Rudabehine sužnice odidejo, da bi videle Zala.

Zbežale urnih nog so deklice vzorne,
Ter so premišljevale težko to nalogo.
Zagrnila so ude mlade v grško svilo,
Ter glave okrasile s cvetjem si dehtečim.
Vseh pet je v hitrem teku dirjalo do reke:
Spomladi so jednake v vsej krasoti svoji,
Uprav se je začel mesec bil Ferverdin,
Ko Zal postavi šotor blizu tihe reke.

Nabrale so si cvetje deklice prekrasne,
Golčale o Destanu, Sama sinu krasnem.

Pritekle so k šotoru, kjer je Zal počival;
Ta je od daleč že zagledal bil dekleta
Ter vprašal: „Kdo so deve, zbirajoče cvetke,
Da brez bojazni so se bližale šotoru?“
Glej, pehlevanec jeden da mu ta odgovor:
„V Mihraba gradu biva duša polna svita;
Poslala jih je semkaj, trgat cvetke mlade.

Destan to sliši in — srce se mu vznemirja,
Ljubezen gorka šine njemu v bolno dušo.
Tako Destan odide tjekaj s slugo svojim.
Ko tu zagleda deve, hoče lok od sluge.
Zelo je ljubil lov in ko zagleda tico,
V rogožje je zakričal, da bi jo oplašil.
Na lok turanski sluga puščico mu dene,
Urno jo Zal zažene: tičica se zvrne.
Turanskemu zdaj slugi Zal to zaukaže:
„No, stopi brzo tjekaj, tico m^h prinesi.“
Turanec mlad pa stopi v čoln, prevesla vodo;
Dekleta pa spustijo ž njim se v razgovore,
Ter vprašajo ga urno: „Kdo je ta mladenič?
Močan je kakor lev in ktere vlada zemlje?
Ker on je tako spretno tico bil ustrelil,
Ustaviti sovražnik bi se mu ne mogel;
Doslej me deve nismo videle junaka,
Ki tako spretno vlada s puščico in lokom.“
Namuzne se mladič turanski ter jim reče:
„On Zal se zove in je Samov sin v Nimruzu,
In njemu davek plača vsako leto Katul.
Res, pod nebesom ni ga takega junaka,
In tudi v zgodovini ou vrstnika nima.“

Ko so dekleta čula te-le slavospeve,
Odvrne jedna krepko: „Ti le pretiravaš,
Mihraba hčerki Zal pač ni jednakovrsten.
Cipresi je jednaka, črni dobcevini;
Vonja iz njene krone mošus i vabljivo,
Jednaka je po rasti mlademu drevesu.
Obraz je iste barve, kot ebenovina.
Krase lasje božanski njeno nepo giavo,

Nje ustne pa so ozke kakor srce živo.
Obilnost vlasov njenih meri se z okraskom,
Ki ga ob bujnih bokih nosijo dekleta,
In iz obrvi temnih ji žare očesci,
Iz katerih tajne želje sijajo ti v lice.
Skozi usteca pa diše lahki vetrič sapo:
Jednakega na svetu našem ni dekleta.
Svečanostno smo prišle iz Kabulistana
Naznanjat tukaj kralju iz Zabulistana:
Jednake ustne ima naša deva divna,
Da bila bi soproga mu enakovrstna.
Zal, Rudabehi dvojica bila bi prekrasna.“

Ko je mladič vesel zapustil bil dekleta,
In vinil v šotor se naznanjat to novico,
Ga je preslavni Samov sin tako poprašal:
„Kaj so ti rekle deve, da vesel se vračaš?
Odprte ustne kaže ti zobe srebrne.“
In suženj pa razlaga vse, kar tam je slišal.
Srce prenežno vname s tem mladič junaku.
Junak vesel govoril tako je mladiču:
„K dekletom se napoti ter jim to-le reci:
Dekleta, tega kraja prej ne zapustite,
Dokler ve ne dobite biserov in cvetja.
Dokler na grad ne spravim tajnega poslanstva.“

Izbral okraskov Zal je iz zakladov svojih,
Zlata in dragih kamnov, svilnate obleke,
Izročil je Turaneu vse to, zapovedal,
Da naj on te stvari razgrne pred dekleti.

Turanec zvesti šel je spet k dekletom zornim,
Globoko se pokloni in pozdrav izroči
Ter reče: „Vse to Zal vam poln radosti nudi,
Ter prosi, da v spominu vedno ga imate.“

Dekleta s svitom lune rekla so mladiču:
„Nobena stvar na svetu tajna ne ostane,
Če je ne znate samo dve osebi verni.
Če znana trem, četirim, ali je še mnogim,
Težavno se zakriva: svet je radoveden.“

Izjavile so deve druga drugi hitro:
„Zajel se v zanjke je ta krepki mladi levič:
Izvršijo se želje Rudabehe, Zala,
Usoda srečno zdaj se izpolnjuje točno.“

Glej, sužnik črnooki, kralju zvest prijatelj,
Ki svetoval je njemu dobro v vseh slučajih,
Povrne h kralju se in točno mu razloži
Besede, ki jih čul je od deklet uzornih.

Glej, srečni vojskovodja je odšel na reko
Pred dražestna dekleta iz Kaoulistana,
Ki v ličecih jednaka so nebeškim lučim,
Obrazke kakor deve imejoč rudeče,
Ki Tiraz z nenavadno dičijo krasoto.
Ko so zazrle ga, so se mu poklonile.
Zdaj praša vojskovodja jih o Rudabehi,
O važnih svojstvih vseh, ki jih ima cipresa,
Kar uma tiče se in kar vrlin telesnih,
Da bi razvidel, je-li ustvarjena za njega.
„Na vsako stran mi dajte jasne odgovore;
Varujte se, da me ne varate zvijačno.
Če bo resnica temelj vsem podatkom vašim,
Izkažem vam zahvalo in pa čast veliko.
Če bodem pa imel do suma kaj povoda,
Pomečem vas pod težke noge oroslanov.“

Jednako lilijam so lica jim zbledela;
Zemljo poljubile so zdaj pred vojskovodjo,
In ojunačila se jedna je med njimi,
Ki je najmlajša bila in je govorila:
„Na svetu mati ni še porodila sina,
Ki Zalu bi jednak bil v rasti, velikosti
Ter v čistosti srca, odličnosti razuma
In če bi bilo drugo bitje mu jednako,
Je Rudabeh jedina, ki se ž njim primerja:
Ozaljšana od nog do glave je z jasminom,
Ki sveti divno se kot zvezdice arabske,
Ki kakor zemlje svod do zemlje sega nizke.
Vale od glave se do nog ji kodri bujni.
Prepleteni mamljivo so ji z cvetjem svežim;
Od njih razširja se vonjava mošusova,
Še ambra se razliva njej po vsem telesu,
Ki dičijo rubini ga in pa granati.
Noben malik kitajski ni tako okrašen:
Plejađe in pa luna poijejo ji slavo.“

Govoril vojskovodja jim je ljubeznivo

Besede te presrčno dražestnim dekletom:
„Povejte mi sedaj, po kateri poti pridem
V bližino deve moje, ki me je razvnela;
Da gledam ji v oči, so mi presrčne želje.“

In djala so dekleta: „Slavni vojskovodja!
Potečemo me rade pred cipreso vitko,
Načrte tvoje srčne hočemo slaviti,
Naslikati zgovornost in krasoto tvojo.
Vloviti glavo njeno hočemo me v zanko,
Prilepiti na tvoje njene ustne nežne.
Junak ti slavni, pridi pred palačo z zanko,
In vrzi jo na streho ter prilepi v lino.
Le ogleduj jo, kakor dolgo se ti ljubi,
Ker jagnje ne uide lovu tvoje moči.“

Prijazno krasotice so se poslovile
In njemu pa srce je radosti drhtelo.

IV.

Dekleta se vračajo k Rudabehi.

V šotore se je vrnil Zal in prve noči
Oči zatisnil ni: srce mu je drhtelo,
Dekleta pa so prišla hipoma do grada;
Držala v rokah vsaka dva je lepa šopka.
Ko jih vratar zagleda, se je močno vjezil
In v gnevu svojem k njim je tako-le govoril:
„Res pozno ve odšle ste s kraljeve palače.
Kaj pa je povod bil, da ste ga zapustile?“

Ustrašijo ob teh besedah se dekleta,
Ter mu odgovorijo zlo nevoljne to-le:
„Ne veš, da dnešnji dan je kakor drugi dnevi?
Ne strašijo na vrtu duhi več hudobni.
Nabirale na vrtu cvetje smo spomladno,
Saj Rudabeh je dala nam ukaze take:
Za njo nabiramo me cvetje iz ljubezni.
Je lepo li od tebe, da si zdaj oduren,
Če smo si me nabirale nekaj rožic s trnja?“

Čuvaj je rekel: „Danes pač ni dan vsakdanji.
Odkar je Zal z vojniki svojimi bil prišel,
V bližini je postavil on šotore svoje,

Da z jezdecí poseče našega vladarja.
Zapazile še niste, deklice ve dične,
Da tuji kralj tu jaha vsako jutro k Zalu,
Ker tesno prijateljstvo veže ju iskreno?
Če bi zagledal vas, da nosite tu cvetje,
Tako j na tla vas vrže in vas vse pohodi.
Ne hodite mi z harema, dekleta ljuba,
Da bi jeziki zlobni vas ne obirali.“

Na to so v grad stopile mlade krasotice,
Kraljičini so one tako govorile:
„Res, Zal je vreden, da se solncu on primerja,
Obraz jednak je roži, lasi pa so beli.“

No, glejte, Rudabehi vnelo se je srce,
Vsplamtela v njej je želja, da mu gleda v lice.
Razkladale so dare in pa žlahtne kamne;
Po marsičem je ona deklice prašala:
„Kako ste mogle, deve, priti ž njim v dotiko?
Lepo o njem je čuti, lepše pa ga zreti.“
Vseh pet deklet nemudno zdaici je hitelo,
Da ji razklada divne lastnosti junaka.
„V dostojnosti, junaštvu njemu ni vrstnika.
Po vitkosti cipresi je jednak visoki,
On kralj vseh kraljev je in mož je veličasten,
Prijazen je ob jednom, pa častit mladenič.
Narcisam clo zelenim so oči jednake,
In ustnice koralne vabijo v poljube.
Te so ovili z drago svilo iz Kitaja.
Telo je vitko, prsi pa so mu široke.
Jednak je levu v moči in v razumu jasnem,
On meriti se more z mobeđom* učenim.
Njegovi beli lasi niso mu na škodo,
Povekšajo krasoto mu v mladenških letih.
Ker padajo mu v kodrih na junaško lice,
In so jednaki zvončkom srebrnim na rožah.
Če videla bi ti ga, rekla bi pač sama:
„Če ne bi takov bil, ga jaz ne ljubim nikdar!“
Ko smo odlično mu o tebi poročale,
Poslovil se od nas je s srcem polnim náde.
Za svojega si gosta sama zdaj kaj stori.
Le daj povelje, me ga urno izvršimo.“

Na ta kraljičina je devam govorila:
„Mišljenja drugega ste bile prej, ve deve,
Da Zal je star in da so ga vzgojile tice.
In zdaj trdite pa, da ima divna lica,
Da vitkega je stasa in junaških prsi.
Proslavljale pred njim ste tudi mene, deve.
Zahtevale primerno v ta namen plačilo.“

Glej, rudečica njeno lice je oblila.
Izbere devo si in ji zaupno reče:
„Ko noč približa se, ti pojdi tje k šotorom,
Povej ti Zalu: „Želja se ti izpolnjuje,
Požuri se, da vidiš devo, katero ljubiš!“

Kraljicini pa deva odgovarja tako:
„Izvrši vse priprave za posete gosta.
In bog podeli vse ti blagoslove svoje,
Da venčala bi sreča vse ti pote tvoje.“

Takoj začela zdaj je Rudabeh priprave
In skrbno skriva se pred svojci na tem delu.
In njeno stanovanje dičile so slike
Junakov veleslavnih v vsej krasoti mladi.
Po mizah iz zlata postavili so čaše
Ter mešali so z vinom mošus in pa ambro.
Rubine in smaragde trosili po tleh so:
Palačo so z cvetličjem svežim okrasili,
Da se je k solncu kvišku širila vonjava.

V.

Zal se snide z Rudabeho.

Ko se je solnce skrilo za vršine gorske,
Pred Zala je pritekla strežnica skrbljiva
Ter rekla mu: „Le pridi, vse je že gotovo.“

Junak oči obrne zdaj nasproti gradu,
Srce je pozelelo, da on vidi drago.
In črnooka pa je čakala na linah,
Vršičkom cedrovim, ki jih obseva luna,
Jednak je bil obrazek Rudabehe divne.
Ko Zala koprneče so oči zazrle,
Besede te poreče ona z milim glasom:
„Pozdravljen boji ti mi, mladič moj junaški!

Naj blagoslov obilni dajo ti nebesa,
In sinu vsakemu, ki bil bi tebi sličen!
Veselje naj prešine vsa dekleta moja,
Ki so naslikale mi takega junaka.
Izmučene so noge tvoje ti kraljevske.“

Ko pa mladenič sliši mile te besede,
Ter sam zapazi divno Rudabeho v linah,
Se je razširjala od nje svetloba krasna:
Osvetljali rubini ne bi lepše zemlje.
Tako on vskliknil je: „Ti deva, s svitom lune,
Z darovi brez števila bog naj te obsiplje!
Obračale so moje se oči na sever,
Srce je pošiljalo tjekaj vzdihe gorke!
Kolikokrat poprosil bil sem že nebesa,
Naj podelo mi milost, da te vidim, draga!
Osrečila si z miloj me besedo, deva.
V visokih bivaš linah, jaz sem tukaj doli.
Izmisli sredstvo, draga, da se ti približam!“

Razvezala si lasi deklica je zračna,
In je spustila kite svoje kakor kače
Od okna svojega tja doli k Zalu spodaj,
Na to se Rudabeh je oglasila ljubko:
„Junaškega očeta sin, o Pehlevanec,
Le hitro se požuri zdaj na kvišku k meni,
Kraljevske roke, prsi levove porabi
In primi ti za konec črne kite moje.“
In presenečenje je zdaj pretreslo Zala,
Ko je besede take slišal Rudabehe.
Poljubil Zal je konec kite tako strastno,
Da je mu to prihodna slišala soproga.
„To ni spodobno, draga“, Zal na to odvrne,
„Naj solnce ne obseva takega kdaj dneva,
Da jaz bi bil povzročil tebi, Rudabeha,
Kateri je srce že ranila ljubezen.“
Potem je dal mu sluga lestvico iz vervi.
Katero je on postavil kvišku do mostovža.
Da se je tam pripela: urno plane kvišku!

S priklonom se približa njemu zračna deva,
Preljubljenemu Zalu roko je podala,
V opojni ljubavi sta srčno se objela,

Iz mostovža sta v dvorano stopila prekrasno,
Ki se je svetila od zlata čarodivno,
In ki je bila slična raju, polna lučie.
Stojijo tam dekleta v lepem oblačilu,
Da srečni bi dvojici služila dostoino.
Prekrasnemu prizoru se junak začudi,
Ko Rudabehe svojo videl je pri luči:
Na belem temelju so svetila se lica,
Jednako kakor tulpe v gredici iz lilij,
In gosti kodri so ji padali na zemljo.
Kdor Rudabehe zriže, ta je bil prepričan:
Še rajski vrti niso slični nje lepoti.

Kraljevski Zal prisede k dragi Rudabehi,
Ob boku pa visi mu meč okrašen z zlatom
In krona iz rubina diči njemu glavo.
In Rudabeh ni mogla si oči napasti,
Ko je od strani skrivno gledala na Zala:
Roke občudovala kitaste je, kajti
Kamenje trdo rušil ž njimi bi s pečine;
Čim dalje ona gleda mu v obraz mladenški,
Tembolj se ljubav vžiga v njenem nežnem srci.

Na to junak poreče devi s svitom lune:
„Dekle, ki tebi iz prsi vonja kakor mošus,
Če ljubav najino izve šah Minuciher,
Prešinjala z nevoljo bi ga ta novica
Še Sam, Niremov sin, moj oče, bo razjarjen.
On skliče vojsko in udari proti meni.
Očitala mi bosta, da ne znam več bogov.
Nadeneta mi kazen, ker sem tak predrznež.
Glej, draga je le duša in telo pa nično.
Nobenega junaka smrt ne vstraši nikdar.
Prisegam ti na boga, ki zemljanom sodi,
Nezvest ne bom ti nikdar, draga moja žena;
Pred boga stopim še in prosim ga ponižno,
Morda bog kralju Samu sam srce omehča,
Da Minuciher slavni, ki mogočno vlada,
Osveto opusti in vojsko proti meni.
Gotovo bog usliši moje mile prošnje:
Soproga zakonita ti si mi pred svetom.“

Odgovorila mu je zorna deva tako:
„I jaz, predragi, srčno bom prosila boga,
Ki vlada z verami in pa zakoni vsemi,
In bog pa priča bodi te izjave moje,
Da nad menoj gospod si samo ti, moj dragi,
Z značajem, dostojanstvom ti se odlikuješ.“

Tako oba zapušča ju razsodnost mirna,
Tako i ljubav mlada jima vedno raste.
Jutranja zarja s smehom že pozdravlja zemljo;
Trobente slišijo se iz šotoru Zala.
Objameta še enkrat se v veliki sreči,
Oči se njima v solzah kopljejo obilnih.

Končni razvitek dejanja na kratko v nevezani besedi.

Zal je poprašal mobede, perzijske duhovnike, kaj oni mislijo o tej stvari, da hoče v zakon vzeti dekle druge vere. Ti so mu povoljno odgovorili in ga pomirili. Istotako je pisal Samo za svet svojemu očetu, ki je tudi duhovnikom predložil stvar v presojo, in tudi ti se niso protivili. Sindoht, Rudabehina mati, je o ljubezni svoje hčerice slišala po neki sužnici in se je početkom togotila, pa se pozneje potolažila; pomirila je tudi svojega moža Mihraha. Na zadnje je o Zalovi ljubezni izvedel tudi perzijski šah Minucihur, ki je tudi mobede prašal za svet, a zdaj so duhovniki odklonili vsak odgovor in vladarju prepustili končno rešitev. Šah pa je ukazal Zalovem očetu Samu, naj začne vojno proti Mihrabu. Vse je bilo radi tega žalostno v Kabulu. Na to se je Zal sam napotil k Minucihru, rešil ugodno vse zagonetke, ki mu jih je stavil vladar vseh Perzov, je pomiril šaha in je sporočil očetu o povoljnem uspehu svojega poslanstva. Vse se je rešilo ugodno in z velikimi slovesnostmi se je v Kabulu vršila poroka:

Za mizami sede so dobre volje bili
Na to veljaki vsi in sedem dni so pili.
Ves Kabul se spremenil bil je v raj veseli,
In v radosti veliki vsi so zdaj zapeli.

Oči zatisnil ni ves teden par ta mladi,
S soprogo divno Zal prebival je na gradi.
Ko mine čas zabave, sta se poslovila,
Da tiho bi ljubav iz polne čaše pila.
Ljubezni dom nato so svati obstopili,
Z neba dvojici tej pa mnogo sreč prosili.

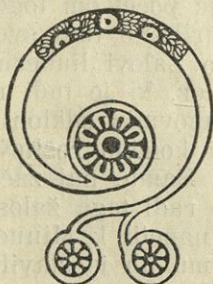
* * *

Porodil se jima je Rustem, ki je najslavnejši
junak Šahnameja.

— — —

„Dahak“ je Firduziju arabski kralj, ki si je
osvojil perzijske dežele, v Avesti, v svetem pismu
Parzov, pa je Dahak grozovita kača.

Mobed je ime perzijskim duhovnikom.

COBISS 2042100

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000438486

